

УДК 342.951

І.Б. ТАЦИШИН, здобувач кафедри адміністративного права та процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ

Анотація. Щодо розвитку інформаційного суспільства в контексті забезпечення інформаційної безпеки як функції та необхідної умови існування демократичної держави.

Одним з головних пріоритетів побудови України є побудова орієнтованого на інтереси людей безпечного інформаційного суспільства, метою якого є створення і накопичення інформації та знань, вільний доступ, користування і обмін ними.

За роки незалежності в Україні зроблено значну роботу в напрямі розвитку інформаційного законодавства, зокрема прийнято закони України “Про інформацію” від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ, “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ, “Про інформаційні агентства” від 28.02.1995 р. № 74/95-ВР, “Про рекламу” від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР тощо.

На сьогодні день посилюється негативний зовнішній вплив на інформаційний простір України, що загрожує розмиванням суспільних цінностей і національної ідентичності; недостатніми залишаються обсяги вироблення конкурентоспроможного національного інформаційного продукту, в тому числі реклами, наближається до критичного стан безпеки інформаційно-комп’ютерних систем у галузі державного управління, фінансової і банківської сфери, енергетики, транспорту, внутрішніх та міжнародних комунікацій [1, п. 2.8].

Стан дослідження. Вивчення місця, специфіки, методів інформаційної безпеки потребує ще ретельного дослідження. Над вирішенням цієї проблематики працюють: Данільян О.Г., Дзьобань О.П., Кормич Б.А. (дисертаційне дослідження: “Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України”), Ліпкан В.А., Олуйко В.М., Панов М.І., Ситник Г.П., Чиж І.С., Шемшученко Ю.С. та ін.

Вклад основних положень. Відповідно до Постанови Верховної Ради України “Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні” від 01.12.2005 р. № 3175-IV [2] та Закону України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V [3] одним з головних пріоритетів розвитку України на сучасному етапі є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство.

Інформаційне суспільство за своєю різноманітністю формування і розвитку торкається багатьох напрямів державної політики в різних галузях (економіка, освіта, наука, оборона та ін.). Однією з умов побудови інформаційного суспільства є забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки України.

Відповідно до Закону України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 р. № 964-IV [4] під національною безпекою слід розуміти захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Поняття “національна безпека” є “американським винаходом” і виникло на базі

уявленнь адміністрації США на зовнішньополітичну ситуацію у світі. Вперше на державному рівні це поняття було використано в 1904 р. у посланні Президента США Теодора Рузвельта Конгресу США, в якому він обґрунтовував приєднання зони Панамського каналу інтересами національної безпеки [5, с. 197-198].

Національна безпека – явище, яке у сучасному загальному визначенні характеризує якісний стан властивостей системи “особистість – суспільство – держава – природа”, що забезпечує гармонійну взаємодію складових і підтримання оптимальних умов її існування і розвитку [6, с. 511].

Колпаков В.К., Кузьменко О.В. під національної безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, що виявляються в їх правах і свободах; суспільства, що сконцентровані в його матеріальних і духовних цінностях, а виявляються в можливості народу виступати єдиним джерелом влади; держави, що виражені в її конституційному ладі, суверенітеті, територіальній цілісності, а виявляються у праві на здійснення (реалізацію) влади [7].

Дане визначення є ширшим порівняно із законодавчим, але слід зазначити, що і воно не відображає повною мірою специфіки національної безпеки. Ми вважаємо, що під національною безпекою слід розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, що забезпечується відповідно уповноваженими державними органами, за якої здійснюється захист конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, національних цінностей тощо та проводиться робота по запобіганню і нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Інформаційна безпека згідно із Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V є складовою частиною національної безпеки, її наявність характеризує стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави. До негативних чинників, що посягають на стан інформаційної безпеки, слід віднести завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [3, п.13].

“Стан” – це поняття, яке має філософський характер, на відміну від поняття “якості”, є однорідним і не вимагає необмеженого опису, тобто є немножинною кількісною характеристикою [8, с. 83-92].

Передумовами формування інформаційної безпеки є: посилення негативного зовнішнього впливу на інформаційний простір України, що загрожує розмиванню суспільних цінностей і національної ідентичності; недостатніми залишаються обсяги вироблення конкурентоспроможного національного інформаційного продукту; наближається до критичного стану безпеки інформаційно-комп’ютерних систем у галузі державного управління, фінансової і банківської сфери, енергетики, транспорту, внутрішніх та міжнародних комунікацій тощо.

Забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій держави відповідно до Конституції України.

Інформаційна безпека – поняття, яке входить складовою у ширші, багатокомпонентні категорії, такі як “міжнародна безпека”, “національна безпека”, “політика в галузі національної безпеки”, “національна стратегія”, “національні пріоритети” [9]. На шляху розвитку в Україні ери інформаційного суспільства відкриваються широкі можливості розвитку країни, разом з тим виникають нові загрози та виклик в інформаційній сфері.

На законодавчому рівні визначені наступні загрози національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері [4, ст. 7]: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп’ютерна злочинність та комп’ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу передбачену законом таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації. Даний перелік не відображає повного спектра загроз, які існують в інформаційній сфері, і потребує доопрацювання та належного законодавчого закріплення.

Необхідно вирізнити основні характеристики інформаційної безпеки, що обумовлюються специфікою її об’єкта [10, с. 115]:

1. Зона інформаційної безпеки знаходиться на перехресті функції національної безпеки та інформаційної функції держави.

2. Питання інформаційної безпеки держави носить екстериторіальний характер.

3. Суспільні відносини, що входять до сфери інформаційної безпеки, є неоднорідними та різноплановими.

4. Компетенція держави у сфері інформаційної безпеки обумовлюється конкуренцією між інформаційними правами особи та функціями держави і її органів по регулюванню інформаційних процесів.

5. У демократичному суспільстві державне регулювання інформаційної сфери можливо лише шляхом встановлення правових норм.

6. Політика інформаційної безпеки носить багатовекторний характер. Її головними складовими (векторами) є:

- регулювання інформаційних відносин з метою забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку, підтримання законності;

- регулювання інформаційних відносин з метою забезпечення прав і свобод громадян, здоров’я та моральності;

- регулювання інформаційних відносин у сфері комерційної інформації.

Указом Президента України від 12.02.2007 р. № 105/2007 затверджено “Стратегію національної безпеки України” (далі – Стратегія) [1], метою якої є забезпечення такого рівня національної безпеки, який гарантував би поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, подальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави в сучасному світі. Досягнення мети Стратегії можливе шляхом реалізації державної політики національної безпеки, в тому числі і в забезпеченні інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека належить до різновидів безпеки, де національний та інтернаціональний моменти нерозривно пов’язані між собою внаслідок сучасних тенденцій до глобалізаційних перетворень у всьому світі. Її призначення сприяє забезпеченню самозбереження та еволюційному розвитку нації в сучасних умовах.

Висновки.

Провівши аналіз, нами запропоновано наступне визначення національної безпеки: стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, що забезпечується відповідно уповноваженими державними органами, за якої здійснюється захист конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, національних цінностей тощо та проводиться робота по запобіганню і нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Інформаційна безпека як державний інститут набуває з кожним роком все більшої актуальності, як в міжнародному так і в національному аспектах унаслідок особливості і специфіки об'єкта правового регулювання.

На даний час відсутній нормативно-правовий акт, який повною мірою врегулював питання безпеки в інформаційній сфері. Можливим варіантом вирішення цієї проблеми є прийняття відповідного закону України “Про інформаційну безпеку” або іншого законодавчого акта, який врегулював би цей сегмент національної безпеки України. Слід зазначити, що при розробці нормативних актів та механізму інформаційної безпеки нашої держави необхідно скористатись практикою зарубіжних країн у цьому напрямку (США, Росія та ін.)

Використана література

1. Про Стратегію національної безпеки України [Текст] : Указ Президента України [від 12.02.2007 р. № 105/2007] // Урядовий кур'єр : [від 07.03.2007 р.]. – 2007. – № 43.
2. Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні [Текст] : Постанова Верховної Ради України : [від 01.12.2005 р. № 3175 – IV] // Відомості Верховної Ради України [від 14.04.2006 р.]. – 2006 р. – № 15. – Ст. 31.
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України : [від 09.01.2007 р. № 537-V] // Відомості Верховної Ради України : [від 23.03.2007]. – 2007 р. – № 12. – Ст. 102.
4. Про основи національної безпеки України : Закон України; [від 19.06.2003 р. № 964-IV] // Відомості Верховної Ради України : [від 26.09.2003 р.]. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
5. Политология: энциклопедический словарь [Текст] / Общ. ред. и сост. Ю. И. Аверьянов. – М. : Изд. Моск. коммерч. ун-та, 1993. – 431 с.
6. Політологічний словник [Текст] : Навч посібник для студ. вищ. навч. закл.; за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
7. Адміністративне право [Текст] : Підручник // В. К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 560 с.
8. Дмитрієнко Ю. Категорія “правовий стан” : проблема методологічно-правового (філософсько-правового) статусу [Текст] // Вісник Львівського Університету. – 2004. – Вип. 6. – С. 83-92.
9. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози [Текст]. – К. : Центр вільної преси, 2006. – 916 с.
10. Кормич Б.А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України [Текст] / Б. А. Кормич // Одеська національна юридична академія. – О. : Юридична література, 2003. – 471 с.
11. Піскорська Г. А. Інформаційна безпека та стратегії інформаційного суспільства [Текст] / Г. А. Піскорська // Збірка “Інформаційне суспільство. Шлях України”. – К. : Фонд “Інформаційне суспільство України”, 2004. – 290 с.

~~~~~ * * * ~~~~~